
Ekonominės politikos transformacija globalizmo ir regioninės integracijos aplinkoje

Jonas Čičinskas

*Socialinių tyrimų institutas,
Saltoniškių g. 58,
LT-2600 Vilnius,
el. paštas cicinskas@ktl.mii.lt*

Straipsnyje nagrinėjamas klausimas apie globalizacijos ir regionalizacijos priešpriešą, kriterijumi panaudojant nacionalinę ekonominę politiką. Remiantis ekonomikos bei kitų socialinių mokslų išvadomis apie nacionalinio išskirtinumo ir santykinio nacionalinės ekonominės politikos autonomiškumo eroziją globalizacijos intensyvėjimo sąlygomis, daroma išvada apie regionalizmą kaip globalizacijos alternatyvą. Ši išvada toliau paremiama faktais apie Europos Sąjungos (ES) ekonominę politiką – jos turinį ir jos naujausias problemas bei jų sprendimo būdus. Straipsnis baigiamas apibendrinimu, įvertinančiu ekonomikos teorijos, grindžiančios globalizacijos esmę ir ekonominę naudą, sąveikavimo su ekonomine politika, kuri yra savarankiška socialinio veiksmo sritis, teikianti įrankius spręsti globalizacijos keliamas problemas, būtinumą.

Raktažodžiai: globalizacija, regionalizmas, ES ekonominė politika, Lietuvos ekonominė politika, tarptautinė prekyba, ekonomikos teorija

REGIONALIZMAS KAIP VALDOMAS GLOBALIZACIJOS PROCESAS

Lietuvos ekonominę politiką vis labiau veikia du išoriniai jos nacionalinio ūkio veiksniai – globalizacija ir regioninė integracija. Abu šie veiksniai netolimoje ateityje pareikalautų gerokai sustiprinti Lietuvos gebėjimus formuoti šalies ūkio raidą skatinančią ekonominę strategiją ir ekonominę politiką. Tai, manytina, turėtų būti specifinė politika, nutolstanti nuo tradiciškai suprantamos nacionalinės ekonominės politikos. Straipsnyje apžvelgsime globalizmo ir regionalizmo aplinką, kai kurias naujas tendencijas regioninės struktūros – Europos Sąjungos – ekonominėje politikoje (struktūros, kurios nariais netrukus tapsime).

* * *

Tiek globalizacija, tiek regionalizacija (šiuo terminu vadinsime daugelyje pasaulio vietų ryškėjančią tendenciją kurti regioninius tarpvalstybinius prekybinius ir ekonominius susivienijimus) savo esme nusako tą patį procesą – ūkinės (taip pat socialinės, politinės kultūrinės – bet kur kas mažesniu mastu) veiklos internacionalizavimąsi. „...globalizacijos sąvoka“, rašo vienos fundamentalios monografijos autoriai, „pirmiausia reiškia, kad socialinė, politinė ir ekonominė veikla *peržengia sienas*, kai įvykiai, sprendimai ir veikla viename pasaulio regione gali būti reikšmingi tolimų Žemės rutulio regionų individams ir bendruomenėms“ [4: 39].

Tai reiškia, kad kalbama apie seną, istoriškai jau seniai besirutuliojantį žmonių ūkinės (ir kitos) veiklos specializavimosi ir mainų toje veikloje gilėjimo procesą. Vien pokariu, 1950–1998 m., pasaulio gamyba padidėjo daugiau kaip 6 kartus, tuo tarpu prekyba – net 19 kartų [11]. Tai, kas dabar yra nauja jame, – tai ypatinga tos internacionalizacijos sparta bei intensyvėjimas, dėl ko kiekvienos šalies ekonomikoje ima rasti negrįžtamų procesų, t. y. jos ima integruotis į platesnes rinkas ar net gamybines (o kartais – daugiau gal avansu ir deklaratyviai – ir į viršnacionalines politines) struktūras.

Įdėmiau žvelgdami pamatysime, kad visa toji kiekvienos bent šiek tiek ambicingos valstybės aplinka yra prieštaringa, siūlanti kontraversinius sprendimus.

Globalizacija reiškia vis didėjančias galimybes tiems, kas nori ir gali plėsti veiklą pasaulio mastu (išdėstyti gamybą, komplektavimą, prekybą, paslaugas vartojimo ar naudojimo metu taip, kaip racionaliau, nes kliūtys tokiems sprendimams sunyko). Tai reiškia, kad kiekvienas ekonomiškai stiprus subjektas (turintis mažesnius kaštus, užpatentavęs technologinę naujovę, prieinantis prie pigesnių žaliavų, turintis komercinių bei finansinių ryšių) gali plėsti veiklą ir didinti turtą. Tai tuo pačiu reiškia, kad kiekvienas atsiliekantis visais tais ekonominiu konkurencingumo parametrais dabar atsiduria prieš vis realesnę perspektyvą būti išstumtam iš rinkos ir netekti savarankiško verslo. Kitaip tariant, globalizacija reiškia ekonominio racionalumo triumfą prieš bet kokius

kitokius persitvarkymo sulėtinimo, silpnųjų apsaugos ir paramos jiems bei visokius kitokius ekonominei politikai būdingus individualios šalies specifiškumu pagrįstus motyvus.

Tuo tarpu regionalizacija yra būdas įgyvendinti globalizaciją pagal to regiono šalių nacionalinius interesus (regiono valstybių interesai visada turės daugiau bendrumų, nei viso pasaulio valstybių interesai), maksimaliai pasinaudojant vietinėmis galimybėmis ir atsižvelgiant į vietos specifiką; kitaip tariant – minimizuojant destruktinį poveikį, kurį daro nevaldomas globalizacijos procesas. Regionalizacija reiškia, kad tradiciškai bendradarbiaujančios (turinčios bendrą ekonominį ir kultūrinį „paveldą“) šalys ima globalizacijos procesą į rankas ir sutelktomis pastangomis, per regioninės ekonominės organizacijos institucijas siekia semtis globalizacijos nešamos naudos kartu išvengiant jos stichiškumo sąlygojamų praradimų.

Jei globalizacijos pagrindiniai veikėjai yra transnacionalinės korporacijos (TNK), tai regionalizacijos pagrindiniai veikėjai yra nacionalinių valstybių vyriausybės.

Globalizacija reiškia, kad kiekviena procese dalyvaujanti šalis turi šansą gauti, per ateinančias TNK, savo dalį vykstančioje priešakinių technologijų, vadybos ir rinkodaros patirties sklaidoje, susilaukti atitinkamų investicijų ir tikimybę tokio dalyvavimo dėka kada nors priartėti prie lyderių ekonominio išsivystymo rodikliais. Tai gerai iliustruoja Pietryčių Azijos valstybių pavyzdys (keturių „tigrų“ ir vėliau bekylančių keturių „tigriukų“). Tačiau kiek iš tikrųjų šalis gaus, o kiek už tai turės sumokėti – nėra „iš kalno“ aišku ir garantuota.

Galimą nesėkmę gali dar sustiprinti šabloniškų rekomendacijų paįsymas. Amerikiečių žurnalistai pateikia iškalbingų faktų. Antai, Pasaulio bankui įtikinus Papua Naujosios Gvinėjos vyriausybę įvesti lankymosi pas šeimos gydytojus mokesį, apsilankymų skaičius sumažėjo net 30%. Suprantama, ne dėl staigaus gyventojų sveikatos pagerėjimo, bet dėl to, kad net ir pirminė medicinos pagalba dėl mokesčio tapo nebeprieinama daugeliui skurdžios šalies gyventojų. Pasaulio bankas buvo net sumanęs įsiūlyti analogišką mokesį ir už švietimo paslaugas (nieko neturi būti veltui – paslaugos kainuoja ir tik reali kaina užtikrins tinkamą išteklių pasiskirstymą ekonomikoje), tačiau vėliau atsisakė tos pragaištingos idėjos. Kai bankas įtikino (ir parėmė) Dominikos vyriausybę privatizuoti šalies energetikos įmones, jas nupirkusi legendinė (sukčiavimais ir galop bankrotu) JAV bendrovė „Enron“ taip pakėlė elektros energijos kainas, kad nei gyventojai, nei valstybės institucijos nebeįstengė mokėti už elektrą [10].

Regionalizacija reiškia, kad globalizacijos procesas paįsamas į suinteresuotų šalių rankas, sulėtinamas, veikiamas pagal nacionalinių ekonomikų inte-

resus, jame padaugėja formalaus, valstybės įnešamo reglamentavimo, atsiranda regioninių interesų prioritizavimas, o su tuo – ir technologinio bei ekonominio atsilikimo (arba nepasivijimo) pavojus.

Taigi, regionalizmas nėra kažkas priešinga globalizacijai. Šie du procesai nėra priešybės – jie tik nėra tapatybės. Regionalizmas yra ne kas kita kaip *valdomas globalizacijos procesas*. Europos Komisijos narys, įgaliotinis prekybai Pascal Lamy taip apibūdino Europos Bendrijos siekius globalizacijos procese: „Nuo globalizacijos, grindžiamos vien ekonomikos jėgomis, prie globalizacijos, pagrįstos taisyklėmis“ [5].

Ryškiausias regionalizmo pavyzdys yra Europoje suformuota ES. Paskui ją ir daug dairydamosi į ją intensyvina savo kūrime ir kitos analogiškos regioninės ekonominės organizacijos – Afrikos Sąjunga, Šiaurės Amerikos laisvos prekybos asociacija (NAFTA), jau pradėjusi įgyvendinti planą įkurti Amerikų laisvos prekybos asociaciją (FTAA), Azijos ir Ramiojo vandenyno baseino ekonominio bendradarbiavimo taryba (APEC) Azijoje, Europos ir Azijos ekonominė bendrija (EAEB) NVS teritorijoje (5 valstybių), nekalbant apie mažesnes struktūras.

Lietuvos pasirinkimas šiuo požiūriu padarytas – stodama į ES ji įeina į regioninį valstybių „klubą“ su santykinai labiausiai pasaulyje integruota ekonomika. Kitaip tariant, Lietuva pasirinko valdomą dalyvavimą globalizacijoje. Tuo pačiu tai reiškia, kad Lietuva prisiima ir atitinkamas taisykles, t. y. ims įgyvendinti *tam tikrą* ekonominę politiką. Ne tik įgyvendinti. Tapusi tikraja ES nare Lietuva turės ir visai sąmoningai dalyvauti ją kuriant ir modifikuojant. Išplėstoje ES ekonominės politikos formavimas bei įgyvendinimas neabejotinai taps sudėtingesniu, nes regioninės integracijos klausimai turės būti nuolat derinami su nacionalinės ekonomikos plėtros ir socialinės pažangos interesais, esant, ypač pradinėje stadijoje, gana akivaizdžiai šalių narių interesų įvairovei.

Taigi bendra tarptautinė Lietuvos ekonomikos ir ekonominės politikos aplinka reikalaus iš mūsų šalies gerokai sustiprinti pažinimą, orientavimąsi bei dalyvavimą globaliniuose ekonominiuose procesuose, taip pat juos veikiant per tarptautines ir regionines ekonomines organizacijas.

KAI KURIOS ŠIANDIENOS EUROPOS SAJUNGOS EKONOMINĖS POLITIKOS YPATYBĖS

Kuo ypatinga ta ekonominė politika, kurios aktyviais dalyviais ir kūrėjais mes netrukus tapsime, – *ES ekonominė politika*. Pagrindinis jos bruožas yra, žinoma, didelis išbujojimas (ekstensyvumas) ir aktyvumas. ES ūkis apskritai yra santykinai dideliu mastu vyriausybės (Bendrijos bei nacionalinių vyriausybių institucijų) re-

guluojamas, reglamentuojamas, skatinamas arba pri laikomas. Ekonominės raidos priežiūra Europos Są jungoje yra labai išplėta, nemaža yra ir intervencionistinės ekonominės politikos elementų.

Šiuos bruožus gerai iliustruoja dabartiniai procesai ES valstybėse. Štai 2002 m. pabaigoje, svarstant šalyse kitų metų biudžetų projektus, eurozonos (ES šalių dvyliktuko) šalyse vėl iškilo Stabilumo ir augimo pakto reikalavimų vykdymo klausimas. Stabilumo ir augimo paktas yra Europos Sąjungoje įkurtos pinigų sąjungos ekonominis pagrindas. Vykdamas jo reikalavimus (tai, savo esme, tie patys žinomi konvergencijos arba Maastrichto kriterijai) užtikrinamas ūkinės raidos stabilumas, tuo pačiu – euro perkamosios galios bei jo kurso stabilumas ir patikimumas. Tačiau dar šių metų pavasarį paaiškėjo, kad kai kurios ES šalys – tarp jų ir didžiausios ES narės – sunkiai vykdo išpareigojimus biudžeto subalansavimo srityje ir skelbia visai kitokią nuomonę dėl tokių reikalavimų tikslingumo nei anksčiau, kai balsavo dėl to pakto.

Paaiškėjus, jog sutarimas iki 2002 m. pereiti eurozonos valstybėse prie subalansuoto biudžeto negali būti įvykdytas, nes tęsiasi pasaulinė recesija, biudžeto deficitų likvidavimas buvo perkeltas į 2004 m. Europos Komisijos narys Pedro Solbes netgi jau pasiūlė terminą perkelti į 2006 m., nes kai kurios ES valstybės aiškiai davė suprasti, kad 2004 m. terminas joms neparankus (pirmiausia Prancūzija).

Paskutinį smūgį sudavė, nepaisant netikėtumo, pats Europos Komisijos (EK) pirmininkas Romano Prodi (beje, ekonomikos profesorius): jis Stabilumo ir augimo pakta pavadino „kvailu“ – dėl jo reikalavimų griežtumo, nelankstumo [6].

Beje, į talką EK pirmininkui atskubėjo ir savaitraštinis „The Economist“, pasaulio ekonomistų autoritetas. Anot žurnalo, jau seniai daugelis ekonomistų kraipė galvas, skaitydami šį pakta, – kas čia per susitarimas, kuris verčia vyriausybes, susidūrusias su ekonomikos stagnavimu, kelti mokesčius arba mažinti išlaidas (t. y. išlaikyti subalansuotą biudžetą). Juk turi būti elgiamasi priešingai – jei norima suteikti fiskalinę paramą ekonomikos atgijimui, reikia mažinti mokesčius arba didinti valstybės išlaidas (t. y. „eiti į deficitą“) [6].

Vokietijos, Italijos ir Prancūzijos vyriausybėms, žinoma, nėra lengva „eiti į deficitą“, nes jos seniai į jį įžengusios (arba iš jo neišlipusios). Joms didinti biudžeto deficitą ekonomikos stagnavimo sąlygomis reiškia rizikuoti peržengti Stabilumo ir augimo pakte numatytą 3% bendrojo vidaus produkto (BVP) ribą. 2002 m. Vokietija jį peržengė, jos biudžeto deficitas pasiekė net 3,7% BVP, ir ji pasižadėjo sumažinti jį iki reikalaujamų 3% 2003 m., tačiau darant prielaidą (kuri kol kas neatrodo realistinė), jog šalies ekonomika šįmet padidės 1,5%.

Štai todėl Stabilumo ir augimo pakta profesorius Prodi ir pavadino „kvailu“. (Netenka abejoti, jog nesivaržyti pasirenkant epitetą ekonomikos profesorius Prodi paskatino faktas, kad būtent Vokietija, formuluojant reikalavimus pinigų sąjungos narėms, griežčiausiai reikalavo besąlygiškos drausmės biudžeto politikoje.) Svarbu ne tiek tai, kad Keinsio idėjos išlieka ne tik teorine klasika, bet ir vienu ekonominės politikos svirtų, o tai, kad atmetama idėja sudaryti ir saugoti sąlygas ekonomikai veikti „automatiniu režimu“, – tai paprastai užtikrinama pinigų politikos vyrovimu apribojant fiskalinės politikos aktyvumą, įrėminant ją subalansuoto biudžeto tvarkymu. Europos Sąjungoje, kaip matyti, pasisakoma už aktyvų, t. y. intervencionistinį, valstybės ekonominį vaidmenį, kuriame svarbiausi, kaip visada tokiu atveju, valstybės fiskalinės (biudžetinės) politikos instrumentai.

Išaiškėja bendra, nors nei skelbiama, nei kitaip atvirai dėstoma, ES valstybių nuostata ekonominės politikos atžvilgiu – jei ekonomika rutuliojasi lygiai, vyriausybės įsikišimas turi būti nedidelis, daugiausia tik prižiūrint sutartų taisyklių vykdymą; jei ekonomikai sunkesni laikai – siekiama pereiti prie „rankinio valdymo“, sutartos taisyklės ar išpareigojimai tampa „kvailais“, varžančiais ir pan.

2002 m. rudenį Horstas Koehleris, Tarptautinio valiutos fondo (TVF) vykdomasis direktorius, sužinojęs, jog ES nusprendė atidėti terminą pasiekti nacionalinių biudžetų subalansavimą iki 2006 m., pareiškė, jog tai – teisingas sprendimas, nes jis rodo dėmesingumą ir budrumą stebint Europos ekonomiką.

(Tiesa, Lietuvos atžvilgiu TVF pareigūnai pareiškė susirūpinimą, jog 2003 m. planuojamas toks pat, kaip 2002 m., valstybės biudžeto deficitas – 1,5% numatomo BVP. Jie pabrėžė, jog Lietuva deficitą turi dar sumažinti ir galop eliminuoti – be kita ko, nedelsdama įvesti nekilnojamojo turto mokestį [9]. Vadinasi, kai ES šalių vyriausybės recesijos metu atideda biudžeto deficito eliminavimą vardan ekonomikos pagyvavimo, tai jos yra dėmesingos savo nacionalinėms ekonomikoms, o jei rytinio Baltijos pakraščio vyriausybės vardan to paties daro tą patį – tai jos prisišauks bėdos, nes yra žioplosos.)

Šis posūkis TVF politikoje yra sąmoningas, apgalvotas, jau pradėtas realizuoti. Antai, tas pats H. Koehleris neseniai pažymėjo, kad valstybės turi siekti *cikliška* subalansuotų biudžetų – šitaip pripažindamas intervencionistinių valstybės fiskalinių priemonių legalumą ir naudingumą ekonomikai tam tikrais jos raidos (tiksliau – raidos sulėtėjimo) momentais.

Atrodytų, vos ne vienintele ortodoksinio ekonominio mąstymo tvirtove lieka JAV. Bet ir tai vis daugiau tampa legenda, o ne faktu. Aš jau nekalbu apie milijardines lėšas, kurias valstybė suteikė privatiems šalies oro uostams jų saugumui sustiprinti po 2001 m. rugsėjo 11-osios tragedijos. Ne kalbu apie

ryžtingą bendrovių apskaitos ir operacijų kapitalo rinkoje taisyklių ir priežiūros institucijų sugriežtinimą. Pakanka paminėti tą energingumą, su kuriuo prezidento Bušo administracija ėmėsi munitais apsaugoti savo iš sunkumų neišbrendančią plieno pramonę. Arba dar vienas pavyzdys – JAV nedarbo draudimas užtikrina išmokų mokėjimą darbą praradusiam asmeniui 26 savaites. (Europoje tas terminas dažniausiai yra 52 savaitės.) Bet štai nedarbas JAV pakilo iki 5,6–5,7%, svarbiausia – padaugėjo daugiau nei pusę metų (tas 26 savaites) darbo nerandančių asmenų. Ir JAV kongresas jau imasi iniciatyvos pratęsti nedarbo draudimo išmokų mokėjimą bedarbiams. Jis taip pat elgėsi ir ankstesnės recesijos metais, 10-ojo dešimtmečio pradžioje – pratęsė išmokų mokėjimą 13 savaitių.

Visais čia minimais atvejais kalbama apie neortodoksinį mąstymą, apie ekonominės politikos lankstumą, kada jo reikia ir kada tai įmanoma (t. y. kai neordinarinė situacija ne tik reikalauja, bet ir garantuoja nestandartinių priemonių sėkmę). Tikrai laisva rinkos sistema yra tada, kai neišvengiamai joje operuojanti valstybė (vyriausybė) taip pat yra laisva daryti sprendimus pagal situaciją, pagal joje susiklosčiusią padėtį – t. y. besielgianti lygiai taip pat, kaip tai daro racionaliai besielgianti privati verslo bendrovė arba individualus vartotojas.

EKONOMINĖS POLITIKOS RYŠYS SU EKONOMIKOS TEORIJA – GYVA SAŲVEIKA

Mūsų išvada iš šios nedidelės analizės yra tai, kad ekonominio gyvenimo realijos negali būti adekvačiai suvokiamos ir jo problemos reikiamai sprendžiamos, jei ekonomikos moksle bus manoma, jog ekonominė politika tėra tikslus (aklas) teorijos postulatų įgyvendinimas. Ekonominė politika tikrai bus tiesiog pražūtinga, jei ji ignoruos šiuolaikinį ekonomikos mokslą. Bet, pirma, pats ekonomikos mokslas, priešingai jo dominuojančios srovės atstovų įsitikinimui, nėra vienalytis, o, antra, ekonomikos teorija, kaip ir bet kuri kita socialinė teorija, negali pasiūlyti visų reikiamų sprendimų ekonominei politikai, nesyk susiduriančiai su nepakartojamais situacijų ir veiksmų dariniais ir siekiančiai rasti tik tai situacijai adekvačią išeitį.

„Priešingai populiariam mitui, rimčiausia globalizacijos keliama grėsmė darbo žmonėms yra ne prekyba ar investicijos, nuo kurių priklauso daugelio mūsų bendrapiliečių gerovė, bet įstatyminės valstybės veiklos, ir ypač veiksmingo viešo rinkų reguliavimo erozija“, teigiama Ekonominės plėtros ir bendradarbiavimo organizacijos (OECD) leidinyje [3]. Kitaip tariant, ekonominės politikos silpnumas ir vangumas gali būti pačios tos politikos problemų priežastis.

Vienas (iš dviejų) 2002 m. Nobelio premijos laureatų ekonomikoje Danielis Kahnemanas savo darbe parodė, kad dauguma žmonių nuolat, sistemškai nėra racionalūs, elgdami rinkoje. To priežastis – jie disponuoja skirtingo laipsnio netobula informacija (absoliučioje daugumoje šiuolaikinių produktų – prekių ir paslaugų – rinkų jų dalyviai veikia netobulos informacijos sąlygomis, tačiau tas nevisiškas informuotumas dar pasižymi ir tuo, kad rinkos procesų dalyviai yra neinformuoti nevienodai). Išvada: rinkos dalyviai neveikia racionaliai. Tai, savo ruožtu, reiškia, kad šiuolaikinės rinkos mechanizmas negali būti aprašytas vien tobulos rinkos mechanizma nagrinėjančia neoklasikine teorija [7].

Dabar vyraujanti neoklasikinė ekonomikos teorija yra supaprastinta rinkos ūkio teorija. Visos teorijos paprastina pasaulio vaizdą, ypač jei nagrinėjame žmonių ir jų sambūrių santykius. Tik supaprastinę ūkinę žmonių veiklą, traktuodami ją kaip invariantines schemas galime naudoti išstobulintą matematinį aparatą (juolab kad ir skaičiavimus, kokie sudėtingi jie bebūtų, dabar galime atlikti, sudarę reikiamą algoritmą, kompiuteriais) ir šitaip gauti tikslesnius arba tikslumo išpūdį sukeliančius rezultatus. Tačiau socialinės sferos realijų supaprastinimas, situacijų ir procesų įvairovės schematizavimas yra rizikingas būdas. Kaip neseniai pastebėjo J. Stiglitzas, geras mokslas pripažįsta savo galimybių ribas, bet tokia dorybė, deja, nebūdinga rinkos fundamentalizmo atstovams. Čia ir yra esmė – gal pačiam sau netikėtai rinkos ūkio mokslas virto ideologija. Atkaklus visiems atvejams sudarytų schemų ir modelių propagavimas universitetuose ir visuomenėje, J. Stiglitzo teigimu, yra vienas tų liūdnujų atvejų, kai ideologija įveikia mokslą [8]. Įdomu ir tai, jog tai ideologija, atsirandanti mistifikuojant tyrimų techniką (techninę tyrimų pusę). Amerikiečių ekonomistas B. Eichengreenas nurodo, jog J. Stiglitzo aštri kritika TVF adresu iš dalies gali būti paaiškinta tuo, kad TVF darbuotojai „yra išmokyti makroekonominės ir finansinės analizės technikos, bet ne ekonominės plėtros sociologijos ir politikos“ [2: 161].

Globalizacijos proceso atveju matyti, kaip vienos šalys (Pietryčių Azijoje) pasinaudoja atsiveriančiomis galimybėmis ir globalizacijos dėka ima kilti ekonominės bei socialinės pažangos laiptais, kitos gi blaškosi kaitaliodamos nacionalines strategijas (Lotynų Amerikoje) ar išvis grimzta žemyn (Afrikoje). Analogiška perspektyva atsivers ir dabartinių šalių – ES kandidačių būryje. Dabar į ją įstojančių 10 šalių tikriausiai nevienodai pasinaudos teikiamomis galimybėmis, ir vienoms šalims ekonominė integracija, tos „keturios laisvės“ bus galop (tiksliau – tam tikru istoriniu laikotarpiu) atnešusios didesnę nei antraip buvo įmanoma pažangą, kitoms galbūt kur kas mažesnę. Skirtinga Airijos (įstojo į ES 1973 m.), Grai-

kijos (1981 m.), Ispanijos ir Portugalijos (abi 1986 m.) sėkmės istorija patvirtina tokią prielaidą.

Žinomas Harvardo universiteto ekonomistas Dani Rodrikas teigia, kad „strateginis pasinaudojimas tarptautine prekyba ir kapitalo srautais tikrai yra plėtros strategijos dalis, bet negali tos strategijos pakeisti“. Nacionalinė ekonominė politika, sako jis, turi pati pasirinkti, kiek dėmesio šalis savo institucinėse reformose skirs prekių ir kapitalo srautams ir kiek – kaupimui šalyje, technologinei pažangai bei institucijoms, skirtoms ne globalizacijos procesams aptarnauti, bet vietos ūkio ir visuomenės reikmėms. „Prioritetų ir institucijų parinkimas turi būti vietinis, pritaikytas saviems reikalams, tikslams ir uždaviniams bei pagrįstas konsensusu, gautu iš visų šalies visuomenės segmentų“ [1: 192]. Tai, žinoma, gerokai kas kita, nei „grynojo“ liberalizmo ideologijos retransliavimas visiems ir visada.

Gauta
2003 04 07

Literatūra

1. Countries need to assess domestic objectives in deciding extent of global economic integration. *IMF Survey*. June 5, 2000.
2. Eichengreen B. The Globalization Wars. *Foreign Affairs*. July/August, 2002. Vol. 81. No. 4.
3. Evans J. The rules of globalisation. *OECD Observer*. November 19, 2002.
4. Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*. Vilnius: Margi raštai, 2002.
5. [http:// europa.eu.int](http://europa.eu.int).
6. Farewell to the stupidity pact? www.economist.com. October 18, 2002.
7. Pokalbis su Michaelu Hortonu. *Lietuvos rytas*. 2002, spalio 21.

8. Stiglitz J. There is no invisible hand. *The Guardian*. December 20, 2002.
9. Tamulionis P. Biudžeto projektą TVF įvertino kritiškai. *Lietuvos rytas*. 2002, spalio 21.
10. Weissman R. The era of market fundamentalism is over. *The Washington Post*. September 26, 2002.
11. Wolf M. An opportunity, not a threat. *Financial Times*. January 23, 2001.

Jonas Čičinskas

THE TRANSFORMATION OF ECONOMIC POLICY IN THE ENVIRONMENT OF GLOBALIZATION AND REGIONAL INTEGRATION

S u m m a r y

Globalization of economic activity increases the economic efficiency of resource use and expands the opportunities for an increase of welfare in all participating countries. However, globalization remunerates first and to a larger extent those economically developed and technologically advanced. Therefore the regionalization of economic relations might be seen as an alternative way for the internationalization of economic life. Regionalization provides a space for targeted economic interventions, *i.e.* economic policy. Most recent developments show that the economic policy of the European Union tends to strengthen its active role in coping up with contemporary problems of balanced economic growth. This becomes to be understood and even welcomed by the IMF as well, providing additional arguments for the following generalization: neither globalization nor regionalization automatically provide any direct benefit or threat to national economies. National economic policy the more so remains in charge of domestic economic development, and its responsibility as well as professionalism and perfect knowledge of local circumstances are much more important than just keeping attached to the standard dogmas of a mainstream economic theory.

Key words: globalization, regionalism, economic policy, economic policy of the EU, economic policy of Lithuania, international trade, economic theory